

צדקה או השבת אבדה?

שאלה: מצאתי חמישים שקלים בחדר המדרגות, ובאותה קומה יש משפחה שעושה מכירת מוצרים בביתה. שאלתי אותם אם אבד להם סכום כסף, והשיבו שלא, ונתתי את הכסף לצדקה. למחרת באו אותה משפחה ואמרו שבדקו ומצאו שאכן אבדו להם חמישים שקלים. אני רוצה להשיב להם, והשאלה היא האם מה שנתתי את הכסף לצדקה נחשב צדקה בטעות, או שאסור לי ליטול את הכסף בחזרה מן הצדקה?

תשובה: אין חיוב להשיב להם כיון שאין בזה סימן, וממילא הצדקה איננה בטעות, כיון שדבר שאין בו סימן הרי אלו שלו. ואף שניכר מדבריהם שבשעה שמצא את הכסף עדיין לא ידעו שאבד להם, וא"כ י"ל לכאורה שזה יאוש שלא מדעת - הרי ידועה דעת החזן איש שכיון שחז"ל קבעו שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, מותר ליטול כסף שאבד בחזקת שהיה יאוש, ולא ישתנה הדין גם אם המאבד טוען שלא התיימש.

אך העיקר הוא, שכיון שאין סימן ע"פ הלכה אנו תולים שמאדם אחר נפל, ואף שגם להם נפל, ויתכן שאדם אחר מצא את הכסף שלהם, ואין חיוב השבה. ומסתבר שגם אין בזה ענין של לפנים משרות הדין, שכן רק כשיש סימן וברור שזה שלו, בזה יש מצוה להשיב גם אחר יאוש, אבל כשאין סימן אין הוכחה שזה שלו, וא"כ מה שנתן לצדקה שריר וקיים.

לקחו ספר תורה לקרוא, ואח"כ נודע שהבעלים של הספר לא הסכים - האם יצאו ידי חובה?

שאלה: במצב החירום התאספנו להתפלל בחצר, ובשבת בבוקר התפללנו שחרית ומיד מוסף, ולאחר מוסף הלכנו לחצר של בית הכנסת סמוך ובתיאום עם הגבאי הוצאת את הספר תורה לקראנו בתורה. שבת שלאחריה שכחנונו לקרוא בתורה הגיע בעל הבית ונעל את ארון הקודש וסרב לתת לנו לקרוא, וכשיבקשם שיאפשר לנו לקיים מצוות קריאת התורה, כנס ואמר שאנו צריכים להשלים גם את הקריאה של שבת שעברה כיון שהיתה ללא רשותו, והקריאה היתה בספר תורה גדול. האם יש לחוש לדבריו?

תשובה: כואב הלב לשמוע על מצב כזה שיהודי מסרב לתת לקיים קריאה בתורה במקום להרבות בזכויות, וכנראה שההסגר ומצב החירום השפיעו עליו שאין לו ישוב הדעת. ובעיקר הדין מבואר בשו"ע (סי' תרצ"א סי"א) שהקורא במגילה גזולה יצא ידי חובה, ואין זה בכלל מצווה הבאה בעבירה, כיון שהמצווה מתקיימת על ידי קול ואין בקול דין גזל, ומזה למד הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (סי' ט') שגם בס"ת גזול יוצאים ידי חובה. ונחלקו הפוסקים האם רשאי לברך או לא, ע"י משנ"ב שם, אך בנידון השאלה יש להוסיף שזה גם היה בשוגג, ויתכן שבזה לכונ"ע אין ברכתו לבטלה. והשי"ת יברך את עמו בשלום.

בירך על הבעשים וגילה שאינו חש בריחם - האם צריך לשוב ולברך הגנף? שאלה: אדם שעושה הבדלה לאשתו, וכשברך על הבשמים והריח, הבחין שאינו מריח, ולאחר מכן התגלה שנדבק בקורונה וע"כ איבד חוש הריח בתקופת חוליו. והתעורר לשאול, האם כיון שלא הריח יוצא שברכת הבשמים היתה לבטלה, ונחשב הפסק למה שברך בורא פרי הגנף, וא"כ האם היה צריך לחזור ולברך הגנף לפני ששותה את הכוס? תשובה: אין צורך לחזור ולברך הגנף. כך פסק הגר"י פלק שליט"א בעמח"ס 'לקוטי אורה'.

דהנה כתב הגרע"ק (בסי' רח"צ סי"ה) שאם ברך 'בורא מאורי האש' על נר שהודלק בשבת, כיון שלא יצא בברכת 'מאורי האש' נחשבת ברכתו הפסק לגנפן וצריך לחזור ולברך הגנף, והובא בבה"ל שם. ולפי זה אם נבדון דין זה ראינו שחזונו לברך הגנף. אך אמר הגר"י פלק שליט"א שיש להקל שיצא ידי ברכת הגנף, וזה מכיוון שברכת הבשמים שברך הועילה לפטור את אשתו,

ועל פי המבואר במשנ"ב (סי' ר"ב סקט"ו) שמי שמוציא אחרים בברכה ולא אכל עמם, אם זה נשגגו לא באונס מחמת שנשפך הכוס וכדומה, יצאו השומעים בברכתו. (ושבו יש לדון כשעושה הבדלה בגפו) ולפי"ז נבדון השאלה שהיה אונס מחמת חולי הקורונה שלא הריח, הועילה ברכתו לאשתו. ואף שלכתחילה אם אינו מריח לא יברך להוציא אחרים כמבואר במשנ"ב (סו"סי רצ"ו), מ"מ כאן שברך ואח"כ נודע לו שאינו מריח, לא היתה ברכתו לבטלה. אך עדיין יש לפלפל דאף שלא היתה ברכתו לבטלה, אבל לא היה לו לברכה בסדר הבדלה כיון שאינו יוצא בעצמו. אכן במשנ"ב שם מבואר שאם מברך לבניו לקטנים מועיל אף שאינו מריח, הרי שאין זה הפסק כשמוציא אחרים.

עוד יש להביא מש"כ בבית יוסף סי' רצ"ז בשם אורחות חיים, שגם מי שאינו מריח יברך על בשמים במוצי"ש, שיש איזה הנאה בזה ששואף לגופו. ואף שאין פוסקים נן להלכה, מ"מ אם כבר בירך לא יחזור. (דרשו"ו מאת הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א מו"צ 'נאות שמחה' - מודיעין עילית).

הרב שאול הלל כולל 'שערי דעת'

תהפוכות מדיניות ודתיות בספרד

לפני שנתקדם לקראת ימי סוף תקופת הראשונים בספרד, ראוי שנעמוד במקצת על אופן המהלכים המדיניים שקדמו לכך, והם אלו שגרמו למעשה לחורבן הקהילות בספרד בכמה שלבים עד הסוף המר, הידוע כגירוש ספרד. בשונה מהראשונים שחיו בארצות אשכנז שהיו תמיד בידי מלכים ושליטים המאמינים בדת הנוצרית, הראשונים שחיו בספרד נחלקים לשניים; ספרד של תחילת ימי הראשונים, רבינו שמואל הנגיד, הרי"ף, הרי"ו מיגאש, והרמב"ם בצעירותו, הייתה תקופה אחת ואילו ספרד שבימי רבינו יונה והרמב"ן, הרשב"א והרא"ש, הייתה תקופה אחרת. ראשית הראשונים חיו בספרד שהייתה אז מלכות של חסד, שלטון נח וסכלני, המוכר כיום בשם תקופת 'תור הזהב' שנסתיימה בימי הרמב"ם שאז החריף השליט את קנאותו הדתית ורבינו מיימון ומשפחתו נמלטו לצפון אפריקה וכפי שהרחבנו בעבר. אך מעשה זה היה פרט שלא יצא ללמד על הכלל כולו, ובאופן כללי היהודים שחיו תחת שלטון המוסלמים נהנו מחופש יחסי ושלטון נח (עד כמה שניתן היה להגדיר שלטון נח בתקופת ימי הביניים), וכאן עלינו להרחיב במקצת בענין שיועיל להבין את התמורות השלטוניות מהן סבלו היהודים בספרד.

כיום מקובל לחשוב שדת האיסלם היא קיצונית בהרבה מן הדת הנוצרית, דבר שמתבטא באופן קבלת השונה, השלטת האמונה הדתית בכל העולם בדרכים אלימות וכיוצ"ב. האמונה הנוצרית לעומת זאת נראית כיום מתונה יחסית, ובעיקר מתורבתת יותר, ושיכולה יותר, ובאופן כללי האנשים המאמינים בה, שהם בעיקר תושבי אירופה נראים אנשים מתקדמים הרבה יותר מתושבי מדינות ערב המאמינים בדת האיסלם. האמת היא שהדברים ביסודם הפוכים לגמרי. הדת הנוצרית ביסודה היא דת הרבה יותר קיצונית באמונותיה ובהשקפותיה, האמונות הטפלות והמנוחות הרבות המלוות אותה מיום הווסדה הפכו אותה לדת חשוכה וקנאית וידועה דעתו של הרמב"ם שדת האיסלם אינה מוגדרת כע"ז, מה שאף אחד לא אמר על הדת הנוצרית שכולה מבוססת על אמונות ע"ז קדומות שקנו בה שכיחה והשתרשו בה עמוקות.

בימי הביניים הערבים מאמיני דת האיסלם היו מפותחים מבחינה תרבותית על פני הנוצרים לאין שיעור. הממלכות שהיו בשליטת מאמיני דת האיסלם התקדמו והתפתחו במדע ובתרבות מכל הבחינות, בעיקר בזכות היהודים שנהנו מרווחה ותרמו לצמיחת הממלכה לא גם בגלל שהדת ביסודה לא הייתה נגד חופש תרבות וקידמה, אלא אדרבה החלטה ניתן מקום של כבוד למשוררים, מדענים וכל אדם שרבות בו כן להרים את קרן הממלכה, וזאת על אף שבתחילה האיסלם הושלט בכוח החרב, אך ביסוד האמונה עומד הרעיון שליהודים ישנו מקום משלהם והם אינם חייבים להפוך למוסלמים (יש לציין שהראשון שטבע את המונח עם הספר ביחס ליהודים, הוא מייסד דת האיסלם). דבר שהיה הפוך לחלוטין בממלכות הנוצריות. הדת הנוצרית במהותה הייתה נגד התפתחות המדע, האמונות החשוכות שהיוו את כל עצם קיומה נגדו את כל מה שיכול היה להועיל למאמינים התמימים, כל דבר שנגד את האמונה הנוצרית, גם אם היה נכון ומועיל, נידחה בבוז ע"י הכמרים. מדענים, חוקרים ופילוסופים, ובעצם כל אדם משכיל נרדף בחמת זעם ע"י הכנסייה עד שהלה יישר קו עם האמונה הנוצרית, או לחילופין - סולק על ידה ממוקדי הכח אם ע"י הפעלת לחץ דתי על השליטים ואם על ידי רצח בתואנות שוא. במצב כזה היו היהודים הראשונים שמועדים לפורענות הן בגלל דתם והן בגלל שאנשי הכמורה ראו בהם איום ממשי על אמונתם הכוזבת.

המערכת: "שערי דעת" רח" המגנינים 32 ת.ד. 1778 טבריה טלפקס: 077-4102298 דוא"ל: Shaare.daat@gmail.com ניתן להיות שותפים באמצעות "נדרים פלוס" שערי דעת - טבריה

פניני דעת

גליון לעמלי התורה ושאי רגלה בעיה"ק טבריה ת"ו פרישת 'קרח' כח' סיון ה'תש"פ

השבוע בגליון:

- 1 יחוס אבות מחייב דעת ומחשבה - עמ' 1 חומרת עוון המחלוקת מאמר ודעת - עמ' 2 השקעה קטנה וכדאית - מ'זוזה' הווא עובדא - עמ' 3 אנשים שהיו יכולים להספיק יותר דעות ודעת - עמ' 4 איבד חוש הריח מהקורונה... ועוד זווית הלכתית - עמ' 5 תהפוכות מדיניות ודתיות בספרד ארזי הלבנון - עמ' 6

יחוס אבות מחייב דעת ומחשבה - עמ' 1 חומרת עוון המחלוקת מאמר ודעת - עמ' 2 השקעה קטנה וכדאית - מ'זוזה' הווא עובדא - עמ' 3 אנשים שהיו יכולים להספיק יותר דעות ודעת - עמ' 4 איבד חוש הריח מהקורונה... ועוד זווית הלכתית - עמ' 5 תהפוכות מדיניות ודתיות בספרד ארזי הלבנון - עמ' 6

קו השיעורים "שערי דעת" - 074-740-32-90 שבת שלום ומבורך

מאמר ודעות על פרשת השבוע. מאת רב ביהמ"ד שליט"א

חומרת עוון המחלוקת

"ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסכיב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ונביהם וטפם" (טו, כז).

פירש רש"י - וראו כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובין דין של מעלה עד כ' שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים.

הקשה רבינו בחיי לכאורה מה חטאו קטנים המוטלים בעריסה ומה פשעו הטף, שיהיו בכלל העונש, והשם הצדיק לא יעשה עוולה, ע"ש מה שכתב על זה.

אמר רבי חיים זייצק זצ"ל, המורה היא המחלוקת, ונפוצה ומתפזרת באויר, ואתם נגיפים וחיידיקים פוגעים אף ביונקי שמים המוטלים בעריסה, ונשמים זאת לתוכם ונשתרש בהם אף ללא ידיעתם, וכאשר יגדלו יתעורר בהם אותו שורש רע ויתגלו כל הפגמים שנחקקו בנשמתויהם.

אמר הארי"ז ז"ל ("לקוטי תורה"), על הפסוק "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם", הדנה אמרו חז"ל (זוהר חדש): "שאלו מלאכי השרת את הקב"ה בשעת החורבן, ורש"ע כתבת בתורתך (ושפך את דמו וכסוה בעפר", וכאן בחורבן הבית כתוב "שפכו דמם כמים" (תהלים פד). כתבת בתורתך "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב), וכאן כתוב "הבנים נשחטים", אמר להם הקב"ה: לכוּם יש שלום בעולם, הואיל ואין שלום אין לכוּם, ע"כ המדרש.

זה רמזה התורה "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם" - היינו כשתתפלל על משפט של הקב"ה אין מבדיל בין דם לדם, שבבהמה אדם "ושפך את דמו וכסוה בעפר", וכאן עושה ההיפך "שפכו דמם כמים" ללא רחמנות. "בין דין לדין" - היינו בין דין שנאמר אצל במה "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" לנהוג ברחמנות, וכאן הבנים נשחטים עם אמותיהם יחד. התשובה לזה "דברי ריבות בשעריך" - המריבות והעדר השלום שיש בעם, גורמים לסלק את מידת הרחמים ולהביא עליהם צרות ויסורים. ומסיימת התורה "וקמת ועלית אל המקום" כלומר העצה היא לעלות לירושלים עיר שחבורה לה יחדיו, ששם נעשו כל ישראל חברים, ע"י התורה שמאחדת ומתוכנת השלום ביניהם.

כתב הגר"ח פלאגי" (בספרו "תוספת חיים") אני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה משפחה ומשפחה מדניה עיר ועיר שהיו ביניהם מחלוקת, לא יצאו נקיים הב' כיתות, ונלקו בין בגופן בין בממונם ר"ל ומי שיש לו דעת יעמיק מאד בזה, ולעולם יהיה מותר משלו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויצא הפסדו בשכרו, שיהיה לו שכר טוב בעודו"ז ובעוה"ב, מסיבת היסוד "אוהב שלום וירודף שלום".

בזה כתב הגר"ח פלאגי" (בספרו "כף החיים" סי' כ"ז) "אני הגבר ראתה עיני, דבכל בית שהיתה בו מחלוקת בערב שבת קודש לעת ערב או בליל שבת, היה בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם, ולא יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע, דוק ותשכח.

ופעם אחת בליל שב"ק בשנת תקע"ה שמעתי שהשכן היה עושה קטטה עם אשתו אחר הקידוש על דבר מאכל, ותיפק קמתי מעל שולחני והלכתי וישבתי על שולחני, וכשראו אותי נבלחו וחפזו לעשות שלום ביניהם. ובכל פעם שהיה רוחי היה מחזיק לי טובה, ואומר לי, אותו הלילה היתה לי לאות ולזכרון כל ימי חיי, ומאז לא עשיתי קטטה עם אשתי אף שעברו ימים וימים. וזה כתבתי בספר כדי שממני יראו וכן יעשו כל אחד עם שכנו הקרוב אל ביתו, והקטה הרווחה, דאם הוא משים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, לא יתכן שהוא יעשה קטטה ומחלוקת ומרבים שלום בעולם, על כן דברי קדשו בזה.

וכזאת אמר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ("שיחות מוסר" מאמר ל"ג) ועד כמה קשה המחלוקת, שראינו כמה ישיבות קדושות שהחזיקו מעמד במצבים קשים ביותר, ולא נחרבו אלא ע"י המחלוקת, ואע"פ שבית המקדש הרי הוא מקדש מעט שהשכינה שורה שם, ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, אבל ע"י המחלוקת השכינה מסתלקת ונעלמה ח'ו ביתו של השטן.

ובספר "פני דוד" למרן החיד"א זצ"ל (פ' פסטים) כתב דבר גורא: שבעוון המחלוקת נזק גדול לא לעולם, וא"ש ח"ו יהיה פטירה של צדיק, או איבוד ממון, או איבוד לימוד התורה. ואלו בני אדם שהשתתפו במחלוקת וגרמו ממילא לכל הדברים האלו אף כי הם לא שיערו בנזקים הללו, "שלם ישלם המבעיר את הבערה" שני תשלומים ישלמו על הרוע מעשיהם, והן על הדברים שנגרמו ממעשיהם...

סיפרו בגמרא (יבמות צו:) שהיה מחלוקת בבית הנכנס של טבריה עד שנקרע ספר תורה בחמתו, היה שם רבי יוסי בן קיסמא, כשראה את זה אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הנכנס זו בית עבודת כוכבים, וכן היה.

כתב ה"חפץ חיים" אמרו חז"ל מחלוקת בבית סופו ליחור, מחלוקת בבית הנכנס - סופו להתפורר, ולא עוד אלא שסופו להשטם. מחלוקת בעיר - שפיכת דמים בעיר. שני תלמידי חכמה בדין בעיר אחת וכן שני בתי דיניו וביניהן מחלוקת - סופן למות, ולא עוד אלא שמחלוקת בבית דין חורבן עולם. תדע ע"י שיש שלום בפמליא של מטה - יש שלום בפמליא של מעלה שנאמר "הבונה בשמים מעלותיו" אימתי? בזמן "ואגדתו על ארץ יסדה", כלומר בזמן שישראל נאגדין באגודה אחת ובשלום זה עם זה.

הווא עובדא סיפור לשולחן השבת

השקעה קטנה וכדאית ושמה 'מזוזה'

כל ימיו, היו חיייו של ר' אליהו מסכת ארוכה של עוני ודוחק, עד לנקודה אחת בה התהפך הגלגל. מצעירותו, התאמץ מאוד לפרנס את משפחתו, אך כל מאמציו לא עלו יפה. את חלק הארי הניכנסתו גזלה שכירות הבית בו התגורר, שלא היה אלא בית קטן וצפוף, אך ליותר מכך - לא היה לו יכולת כלכלית. הבית התנהל בעוני ודוחק רב, כך שכל רעיון על מעבר לדירה נורמלית ונאה - היה כעין חלום רחוק, חסר סיכוי שיתגשם...

חבר שראה בעונו של ר' אליהו ועקב אחר מאמציו לשפר את המצב, הציע לו ביום מן הימים: "ראה נא, כבר ניסית את כל דרכי הפרנסה, ונראה כי משהו חוסם בעדך. אולי כדאי שתרכוש מזוזה חדשה ותקבע אותה בפתח ביתך? אולי מזוזה חדשה, כשרה ומהודרת, תביא בכנפיה את הברכה המיוחלת?"

"דברי טעם אתה אומר", השיב ר' אליהו לעומתו, "האמפתיה שלך נוגעת ללב, אך עצתך אינה ברת ביצוע. לצערי - עלות רכישת מזוזה היא הרבה מעבר ליכולתי הכספית, מי כמון יודע שאת לי סכומים כאלה!" - אמר בעצרו...

"ניחא, אני בטוח שזו השקעה כדאית", אמר החבר בהשתתפות ומתוך רצון כנה לסייע. "הנה לך סכום כסף, צא ורכוש לך מזוזה חדשה ומהודרת. התקן אותה בפתח ביתך, ומי יתן" - נשא עיניו לשמים - "כי המזוזה החדשה שבפתח ביתך תפתח לך את שערי השפע, ותביא בכנפיה בשורות טובות של ברכה ופרנסה!"

למחרת היום, נגרש מהמחווה והממצוה גם יחד, עמד ר' אליהו בפתח ביתו, מזוזה מהודרת בידו האחת ופטיש כבד משקל בידו השנייה. בהתרגשות אין קץ, כשדמעות לחות זולגות מעיניו, הטיב את המזוזה במשקוף הבית וקבע אותה בעיניים עצומות למחצה, כשפיו ממלמל תפילה נרגשת...

בשעה שאוחרת יותר, יצא ר' אליהו לתפילת המנחה כמנהגו מדי יום, ועבר ליד בית כנסת הומה בשכונת רוממה בירושלים. מחוץ לבית הכנסת ניצב דוכן לא קטן, שמעליו התנוסס שלט מאיר עיניים, וזעק בצבע אדום בוקה: "ההגרלה מחו"!

מעודו לא נעצר ר' אליהו ליד דוכנים כאלה, הכסף שברשותו ספור ומדוד, ונכון שחשוב כל כך לתרום למסודות תורה וחסד, אך כרונג הדבר אינו באפשרותו. תמיד היה נוהג לומר "בלי נדר, לכשריחבי"..., מבטיח לעצמו כי כשיבואו הרווחה והברכה במצבו הכספי, אז ישתדל לתמוך במסודות התורה ככל יכולתו...

אך הפעם, באופן מוזר וחריג מאוד, נעצר ר' אליהו ליד מוסד תורני נודע שערך התרמה משולבת בהגדרה על דירת חמישה חדרים בשכונת הר נוף בירושלים. עד היום ר' אליהו אינו יודע להסביר למה, אבל זה מה שעשה: עצר בצד הדרך, והחל מפשפש בכיסיו, שולה משם שקל ועוד שקל, עד שהגיע לעשרים וחמשת השקלים הדרושים לרכישת הכרטיס. הוא מיהר להעבירם לידי המתרים, ומילא בספס פנקס ההגרלה את שמו ומספר הטלפון שלו. לא ברור למה עשה כך ר' אליהו, ברור רק מה קרה אחר כך.

למחרת היום, בשעת ערב מאוחרת, צלצלה הטלפון בביתו. מעבר לקו נשמע קולו של רואה חשבון מכובד, שבטון עמוק וכבד הדוע' לו כי הוא הוא הזוכה המאושר בדירת חמישה חדרים בשכונת הר נוף בירושלים!

הלםם לנוחם ההודעה המשמחת, אינו ניתן לתיאור. ר' אליהו אחז ששופרת הטלפון ולא הצליח להוציא מילה מפיו - אפילו לא להודות! האישי מעבר לקו נאלץ לומר כמה פעמים "הלו, הלו", עד שר' אליהו התאושש, נשימתו חזרה אליו, והוא הצליח להודות בהתרגשות רבה על הזכייה הגדולה...

דקות ארוכות התהלך ר' אליהו בתחושות הלם, תדהמה, אושר ושמחה, משולבות זו בזו, ואינו מוצא מקום להכילן, הרק עד לפני כמה שעות היה שוכר של מחסן קטן, ועתה - ברגע אחד - הוא בעל הבית של דירת חמישה חדרים בשכונה מבוקשת! איך זה קרה? למה פתאום רכש את הכרטיס? מה גרם לו לזכייה הגדולה?

ואז הוא נזכר... שעות בודדות לפני רכישת הכרטיס ששינה את חיינו, התקין בביתו מזוזה חדשה! הוא מיהר להבקש לחבר שהעניק לו את דמי המזוזה, לספר לו כי הסגולה עבדה במהירות הבזק, שינתה את חיינו באורח פלאי במהירות שיא.

עד היום יושב ר' אליהו כמרפסת הנוף המרווחת הצופה להרי ירושלים, מודה לבורא עולם שזיכה אותו בנחלה כזו, ורץ לנשק את המזוזה היקרה, שהביאה בכנפיה נס פלאי כל כך, ישועה מבוקשת ויחזקת זופן!

הלא אך אמרו חז"ל במסכת שבת דף ק"ג: "זהויה במזוזה - זוכה בדירה נאה!", ור' אליהו, שסיפורו האישי מופיע בהרחבה בספר 'בשערי המזוזה', הוא דוגמא חיה לכך. הן היה גר בדירה שכורה וצפופה, כל מעבר לדירה נאה היה נראה חלום רחוק, והחלפת המזוזה במהודרת הימנה - העבירה אותו לבית חלומות של ממש, ושינתה את חיינו לכלי הכרז! ברכישת מזוזה נשקיע ונעניק לה את היחס הנוכח - כי היא היא המבטיחה לנו דירה נאה ומבורכת, שלוהו ואושר בבית, שפע ושמחה. כך נזכה לבית של שפע, בית של ברכה, דירה נאה ומלאת טוב. לנו ולמשפחתנו. (מתוך 'פניני פרשת השבוע', הובא בקובץ 'דרשה וחקירה').

דעות ודעות

אנשים שהיו יכולים להספיק יותר,

אך לא מוותרים על זיכוי הרבים

הגאון רבי ישראל מאיר לאו

בדידי הווא עובדא.

בימים ההם, הייתי אברך צעיר, כבן עשרים וחמש שנה. לא חלפו שנים רבות מאז עזבתי את הישיבה וכבר מצאתי את עצמי נכנס לתפקיד רבנות.

נבחרתי לכהן כרב בית כנסת בצפון תל אביב. היה זה בית כנסת ותיק, ורוב המתפללים בו היו מבוגרים ממני. חלקם מבוגרים מאד.

לאיש לא היתה חלילה הקפדה. נבחרתי בחיירות מסודרות, ואף נערך טקס הכתרה של המתפללים השתתפו בו, אך ידעתי שהמבחן האמיתי שלי לא היה בשבתות, כאשר אדרוש בפני נערי בר מצוה, אורחים וצעירים - זאת עבודה קלה יחסית. המבחן האמיתי הוא דווקא בשיעור היומי בגמרא הניתן מידי בוקר. שם נבחן מרכיץ תורה.

ידעתי עד כמה קשה לחלק מהקהל להסתגל לרב צעיר, שיכול להיות הנכד שלהם מבחינת הגיל, לא כל אחד יכול להתמסר בתמידות יום-יום, לשבת ולהשתתף בשיעור. זה היה נראה אתגר אמיתי.

עברו כמה ימים. הילת הבחירה וההכרתה חלפה. הגיע הבוקר הראשון ואני נמצא עם כל היהודים בתפילת שחרית ראשונה, שאחריה אני אמור למסור את השיעור הראשון. כל אותה עת נתקף ברשי היספק - האם ישתארו היהודים הללו אחרי התפילה, האם יבואו לשיעור, או שמא יקפלו את הסתלי, יגלגלו את התפילין ויותרו אותי לבדי.

לקראת סוף התפילה קלטתי בזווית העין מראה מרגש: יהודי בא בימים, נמוך קומה, מתאמץ לגרום כורסה לעבר השולחן הפניתי. עודי תוהה אחר מעשיו, הישיר מעמיד את הכורסה בראש השולחן, ואם היה לי ספק למי הוא דואג, הישיר הזה ניגש אלי ושואל: "דאס פאר א גמרא וויל לערנען?" (אי-יוז מסכת בגמרא הללו הרב ללמוד?)

נקבתי בשם המסכת. ואז אני רואה את אותו ישיש מטפס על סולם ומתחיל להוריד מארון הספרים את כל הגמרות של המסכת אותה אני אמור ללמד. סיימנו את התפילה והוא כבר יושב ליד השולחן עם גמרא פתוחה, מחכה לתחילת השיעור.

נו, חשבתי לעצמי בהקלה. לפחות יש לי משתתף אחד שבא לשמוע את השיעור. גם זה טוב. מה שעוד לא ידעתי אז, שאותו יהודי - ר' יענקל' מושקוביץ ז"ל - הינו בקי עצום בש"ס ובפוסקים וכל מכמני התורה נהירים לו בבקיאיות עצומה. מדובר ביהודי מלא וגדוש. מה שכן ידעתי, שהוא היה הראשון שהתיישב לשמוע את השיעור שלי.

מיד אחריו אני רואה את מבטי המתפללים מופנים לעבר השולחן, שם כבר ישב רבי יעקב מושקוביץ. ומי רואה את רבי יעקב יושב ואינו עושה כמותו? בתוך דקות החלה נהירה. בזה אחר זה מילאו המתפללים את שני צידי השולחן.

שיעור הגמרא הזה נמשך מידי בוקר במשך שש עשרה שנה רצופות. והכל בזכות אותו גאון וצדיק. הוא לא היה צריך ללמוד ממני, אך רצה וזכה ליכות את הרבים. הוא היה דוגמא אתי לדברי המשנה במסכת אבות (ה, יד). המשנה מתארת: "ארבע מידות בהולכי בית המדרש". באי בתי המדרש בכל העולם נחלקים לארבע קטגוריות. יש את זה שבא ולא זוכה ללמוד. את זה שעושה אב לא בא. ויש את הקטגוריה הכי משובחת. "הולך ועושה - חסיד".

הרבה פירושים נאמרו, כדי להסביר את המשנה ההיא. לדברינו כדאי להזכיר ביאור אקטואלי של המדרש שמואל' המפורסם: יש אנשים גאונים ולמדנים שכאשר הם יישארו בבית וילמדו ביחידות - ההצלחה שלהם תהיה גדולה הרבה יותר מאשר אם הם יבואו לבית המדרש.

אדם שכזה, הוא תלמיד חכם בעל שיעור קומה. אף לרב או מגיד השיעור מה להוסיף לו. רמת השיעור - היא גבוהה של אנשים פשוטים, הרבה למטה מרמתו. ובכל זאת, אדם שכזה יודע שאם הוא יבוא לבית המדרש, ילכו אחרים בעקבותיו. יצטרפו רבים ללימוד.

אדם כזה, כמו שאומרת המשנה ראוי לכינוי 'חסיד'. החסיד הוא אדם שאינו דואג רק לעצמו. הוא לא אומר 'אני את נפשי הצלתי', אלא דואג גם להצלחת הרוחנית של האחרים. דבר זה מעיד עד כמה אהבת תורה ואהבת ישראל מפעמות בו, עד שהוא נותן מעצמו להגדיל תורה ולהרבות את למודיה.

לאורך כל ההיסטוריה היו למדנים וחסידים כאלה. על רבה המפורסם של העיר ניקלשבורג, הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל, מסופר, שהוא היה הולך לשיעור שנמסר בעירו על ידי אברך צעיר.

השיעור יועד להמון העם וכמובן שלא הייתה לרבי מרדכי שום תועלת ממנו. אך הוא הלך גם כן לשמוע, כדי לכבד את הרב מוסר השיעור וכדי להראות דוגמא אישית.

גם בזמננו, יש בכל בית מדרש 'חסידים' שכאלה. אנשים שאולי יכולים היו להתפתח ולהספיק יותר בלימוד ביחידות. אבל אלה לא מוותרים על האפשרות להוסיף וליכות עוד יהודים. הם ישתתפו בשיעור כמו כולם, ישאלו שאלות ויאזינו רוב קשב לתשובות. (משפחה ט"ז באדר תש"פ).